

FYZIKÁLNÍ PRAKTIKUM

Fyzikální praktikum 3

Zpracoval: Teodor Duraković

Naměřeno: 4. února 2024

Obor: F

Skupina: Út 14:00

Testováno:

Úloha č. 4: Studium termoelektronové emise

1. Zadání

1. Změřte závislost anodového proudu na anodovém napětí $I_a = f(U_a)$, kde U_a je v rozsahu od $-5V$ do $500V$, pro dvě různé hodnoty žhavicího proudu I_f a závislosti vyneste do grafu.

- Náběhovou oblast anodového proudu I_a vyneste do grafu v souřadnicích $\ln I_a = f(U_a)$ a určete teplotu elektronů.

- Oblast nasyceného anodového proudu

$I_{nas} = f(U_a)$ pro $U_a < 500V$ zpracujte do souřadnic $\ln I_{nas} = U_a$ a určete přírůstek proudu v důsledku Schottkyho efektu. Porovnejte experimentálně získanou hodnotu s hodnotou určenou dle vztahu (13). Intenzitu elektrického pole u povrchu katody lze odhadnout pomocí vztahu (14). 2. Určete anodové napětí U_a , pro které je anodový proud již nasycený, $I_a = I_{nas}$. 3. Změřením závislosti nasyceného anodového proudu na žhavicím $I_{nas} = f(I_f)$ určete výstupní práci wolframu w pomocí Richardsonovy – Dushmanovy přímky.

2. Teorie

Kovy nažhavené na dostatečně vysokou teplotu emitují elektrony - hranicí pro realizaci emise elektronů je teplota, při které elektrony získají energii větší, než je jejich výstupní práce (w). Při konkrétní teplotě počet uvolněných elektronů popisuje nasycený emisní proud, jehož velikost závisí na samotné teplotě katody T , výstupní práci w specifickou danému kovu a konstantě B zohledňující plochu katody a termoemisní konstantu:

$$I_{nas} = BT^2 e^{\frac{-w}{kT}}. \quad (1)$$

Úpravou této formule lze získat vztah pro výpočet výstupní práce:

$$\ln(I_{nas}/T^2) = \ln B - w/kT. \quad (2)$$

Teplotu katody určíme ze závislosti odporu vodiče na teplotě:

$$R_t = \frac{\rho d}{S}(1 + \alpha t), \quad (3)$$

přičemž pro wolframové vlákno platí $\rho = 4.89 \times 10^{-8} \Omega m$ při $0^\circ C$, d je délka vlákna, S je průřez vlákna, $d/S = 7.76 \cdot 10^6 m^{-1}$, $\alpha = 4.83 \times 10^{-3} K^{-1}$ je teplotní součinitel odporu a t je teplota v stupních Celsia.

Odpor vlákna katody lze určit pomocí Ohmova zákona z hodnoty naměřeného žhavicího proudu I_f a úbytku napětí na katodě U_f .

Při termoemisi lze očekávat Maxwellovo rozdělení kinetické energie emitovaných elektronů, toto rozdělení měříme metodou brzdícího pole, které tvoří potenciálovou bariéru, již mohou přeskocit pouze elektrony s dostatečnou energií. Se změnou anodového napětí jsou totiž elektrony stále více bržděny a na anodu dopadají pouze elektrony s vyšší energií, pro které platí

$$\frac{1}{2}mv^2 \geq -eU_a \quad (U_a < 0) \quad (4)$$

Z VA charakteristiky lze též zjistit teplotu emitovaných elektronů, jelikož platí

$$I_a = I_0 \exp\left(\frac{eU_a}{kT}\right) \quad (5)$$

$$\ln I_a = f(U_a) \quad a = e/kT. \quad (6)$$

Ze směrnice ve formuli (6) lze teplotu porovnat s teplotou katody zjištěnou dle formule (3).

2.1. Schottkyho efekt

Přítomnost elektrického pole u povrchu katody bude výstupní práci snižovat. Kromě samotného snížení výstupní práce též kvůli vzniku potenciálového valu konečné tloušťky vzniká pro elektron možnost tunelování. Výstupní práce w je za přítomnosti elektrického pole snížena o hodnotu w_p :

$$w_p = \sqrt{\frac{e^3 E}{4\pi\epsilon_0}} \quad (7)$$

a nová hodnota výstupní práce je proto

$$w' = w - w_p = w - \sqrt{\frac{e^3 E}{4\pi\epsilon_0}}. \quad (8)$$

Richardsonova-Dushmanova formule (1) má proto pro nasycený emisní proud tvar

$$I'_{nas} = BT^2 \exp(-w'/kT) \quad (9)$$

$$= BT^2 \exp(-w/kT) \exp(w_p/kT) \quad (10)$$

$$= I_{nas} \exp(w_p/kT) \quad | \ln \quad (11)$$

$$\ln I'_{nas} = \ln I_{nas} + \frac{w_p}{kT} \quad (12)$$

$$\ln I'_{nas} = \ln I_{nas} + \sqrt{\frac{e^3}{4\pi\epsilon_0 k^2 T^2}} E, \quad (13)$$

kde I_{nas} je nasycený emisní proud bez přítomnosti pole. Ve formuli (11) lze elektrickou intenzitu získat vztahem

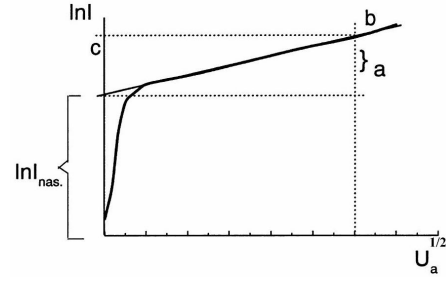
$$E = U_a \frac{L - D}{D} \frac{1}{r \ln(R/r)}. \quad (14)$$

přičemž vycházíme z výpočtu napětí válcového kondenzátoru s poloměry r pro válcovou katodu a R pro anodu, prvním zlomkem přizpůsobujeme tuto válcovou aproximaci skutečnému geometrickému rozložení, v tomto faktoru je D vzdálenost anody a žhavené katody, a L je vzdálenost anody od studené části katody.

Musí tedy platit.

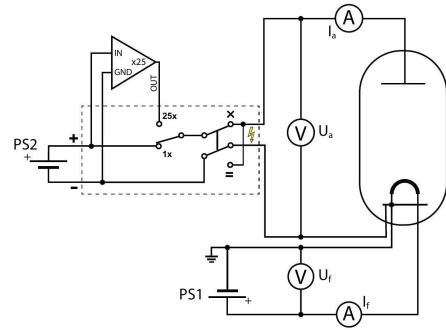
$$\ln I'_{nas} \propto \sqrt{U_a}, \quad (15)$$

Z přímo úměrné závislosti dle formule (15) lze tedy získat hodnotu I_{nas} , ΔI_{nas} , jak lze pozorovat na obr. 1.

Obrázek 1: Závislost I_{nas} na $U^{1/2}$, písm. a značí přírůstek proudu ΔI_{nas}

2.2. Popis měřící aparatury

Obrázek 2: Schéma zapojení experimentu

Aparaturu zapojujeme dle obr. 2; zdrojem PS2 s rozsahem 0-20V řídíme anodové napětí, přičemž napětovým měničem v obvodu dokážeme napětí zvýšit 25krát pro realizaci napětí 500V. Druhý přepínač v obvodu zajišťuje změnu polaritu bez nutnosti obvod rozpojovat. Druhý zdroj PS1 slouží ke žhavení wolframového vlákna.

3. Měření

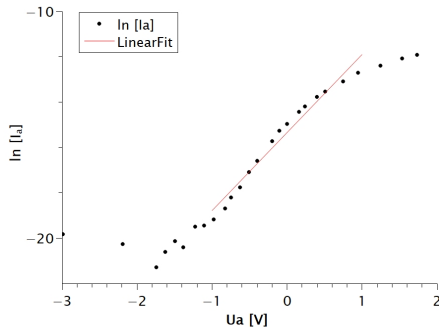
Z Ohmova zákona získáme odpor vlákna pro žhavicí proudy 1.92 a 1.98 A, úpravou formule (3) vypočteme teploty vlákna pro oba žhavicí proudy. Získáváme:

$$R_{192} = 2.5432 \pm 2.10^{-4} \Omega \quad T_{192} = 1173.27 \pm 0.11 ^\circ\text{C}$$

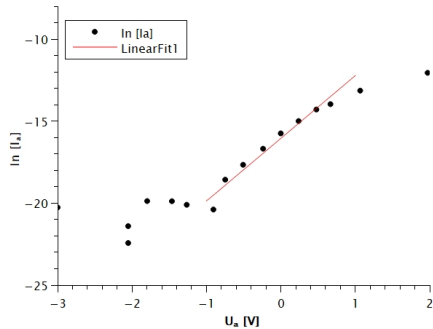
$$R_{198} = 2.5768 \pm 3.10^{-4} \Omega \quad T_{198} = 1192.47 \pm 0.15 ^\circ\text{C}$$

3.1. VA charakteristika

Měříme VA charakteristiku anodového proudu na napětí. Při žhavicím proudu 1.92 a 1.98 A Zlogaritmované hodnoty proudu v náběhové části fitujeme lineárně, z formule (6) získáváme vztah mezi směrnicí a teplotou: $T = e/ka$.

Obrázek 3: Závislost $\ln I_a$ na U_a pro žhavicí napětí 1.92 A

Obrázek 4: Závislost $\ln I_a$ na U_a pro žhavicí napětí 1.98 A

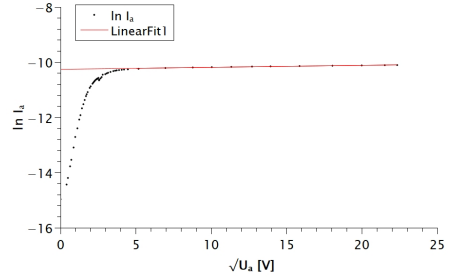
Ze směrnice lineárního proložení na obr. 3 a 4 pro hodnoty teploty získáváme

$$T_{192} = 3370 \pm 90 \text{ K}$$

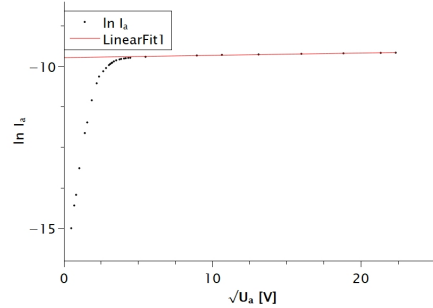
$$T_{198} = 3480 \pm 140 \text{ K}.$$

3.2. Schottkyho efekt

Vynesením závislosti $\ln I_a \propto \sqrt{U_a}$ a následným lineárním fitem (obr. 5,6) získáváme hodnoty I_{nas} , ΔI_{nas} .

Obrázek 5: Závislost $\ln I_a$ na $\sqrt{U_a}$ pro žhavicí proud 1.92 A

Obrázek 6: Závislost $\ln I_a$ na $\sqrt{U_a}$ pro žhavicí proud 1.98 A

Obrázek 7: b

$$I_{nas192} = 35.11 \pm 0.21 \mu\text{A} \quad \Delta I_{nas} = 5.9 \pm 0.2 \mu\text{A}$$

$$I_{nas198} = 59.7 \pm 0.5 \mu\text{A} \quad \Delta I_{nas} = 9.8 \pm 0.5 \mu\text{A}$$

K nasycenému anodovému proudu dochází při napětích 19.95, resp. 21.4 V. Intenzita při $U_a = 500 \text{ V}$ je dle formule (13) $1.25 \cdot 10^6 \text{ Vm}^{-1}$, teoretické hodnoty ΔI_{nas} jsou

$$\Delta I_{nas} = 24.99 \pm 0.15 \mu\text{A}$$

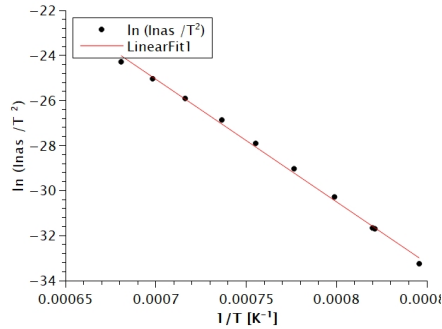
$$\Delta I_{nas} = 42.6 \pm 0.3 \mu\text{A}$$

3.3. Výstupní práce

Získáváme hodnoty:

$$w = 4.69 \pm 0.09 \text{ eV}$$

Ze závislosti změřeného anodového proudu na žhavicím proudu vykreslíme závislost $\ln \frac{I_{nas}}{T^2}$, $f(1/T)$:

4. Závěr

Pro všechna měření se nám podařilo získat výsledky. V případě výstupní práce je výsledek smysluplný, od skutečné výstupní práce se značně neodchyluje. Při srovnání teoretických a měřených hodnot ΔI_{nas} již pozorujeme větší rozdíly.

Získaná hodnota teploty elektronů má význam spíše jen orientační - neočekáváme od ní velkou přesnost, jelikož určení hranice náběhové oblasti pro provedení lineární aproximace nebylo jednoznačné. Lze nicméně pozorovat, že je teplota elektronů u vyššího žhavicího proudu též vyšší.